

Històries naturals

El banyarriquer de Martí de Riquer

Martí Domínguez

Com avança l'evolució? Gradualment, com pensava Charles Darwin? *Natura non facit saltus*, que deia Leibniz? O bé ho fa a colps, amb moments de grans canvis, amb episodis revolucionaris i dramàtics, i posteriors períodes d'estasi, com varen proposar Stephen Jay Gould i Niles Eldredge, amb la seua tesi dels equilibris puntuats? Ho rumiava aquests dies, mentre el foc ho anava destruint tot, mentre la lluentor inundava l'horitzó de les muntanyes del Penyagolosa, fins a afectar més de cinc mil hectàrees. El foc, la sequera, el fred, les catàstrofes naturals són els elements que trasbalsen la diversitat de la vida, que poden eliminar l'última població d'una espècie, o bé que poden produir una selecció dels individus fins a originar un nou taxó.

Potser aquest incendi es podria haver evitat. Com la major part dels nostres incendis, en què l'abandonament dels camps, la manca de ramaderia, la pèrdua dels camins i, ras i curt, la incúria i pigricia de l'administració, fan que aquells boscos siguin bombes incendiàries en potència. I quan s'hi pega foc –per un llamp, per una imprudència, com ha estat el cas, o bé d'una manera provocada– controlar-lo és molt difícil. La natura mediterrània és piròfita i piròfila, es beneficia del foc, és una característica més de la seua idiosincràsia. Algunes espècies del gènere *Banksia*, unes plantes característiques dels ecosistemes mediterranis d'Àustràlia, tan sols alliberen les llavors de les pinyes una vegada ha passat el foc: la *Banksia* el necessita per a germinar, i passa quelcom semblant als pins dels nos-

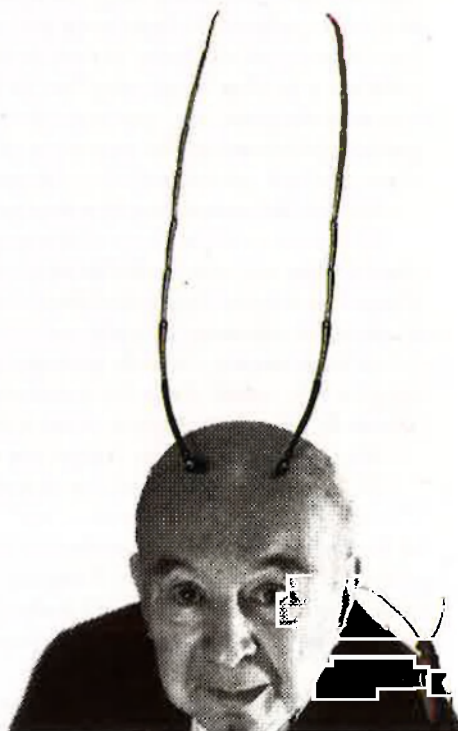
tres boscos, que en surten clarament beneficiats, d'aquest efecte devastador. El foc és trist, però és un element més de la nostra natura mediterrània, o, per dir-ho d'una altra manera, la biodiversitat que coneixem és filla, entre més coses, d'aquest paper trasbalsador del foc, que tot ho capgira i que tot ho empeny.

Pensava en aquestes quan de sobte vaig descobrir, en un tronc estimbat, una parella d'*Ergates faber*, l'escarabat fuster, també conegut per *banyarriquer del pi*. Durant anys l'havia buscat en les soques corcades dels arbres, regirant la serradura feta pels xilòfags. És una espècie molt espectacular, l'escarabat més gran de la fauna europea després del cérvol volant o escanyapolls, i pot superar els sis centímetres; aspecte de robustesa que s'acreeix pel seu cos ample i coriàci, i per les antenes, tan llargues i impressionants que li confereixen un aspecte una mica dalinià. El nom de banyarriquer –també conegut abreujadament com *riquer*– prové segurament del compost *banya* i *ricardus*, 'molt ric', és a dir, molt ric en banyes. Joan Francesc Fondevila, en el llibre *Martí de Riquer: la gran obra d'un humanista*, fa en aquest sentit una curiosa i agosarada comparació entre l'erudit

i l'insecte banyut: "I Riquer ha descobert, i alhora ha creat i ha obert vies de coneixements, emulant les galeries sense final que obre el banyarriquer, altrament dit *riquer*, un insecte coleòpter amb grans antenes (més llargues que el cos), la larva del qual rosegava els arbres i la fusta obrint-hi forats i més forats. Riquer ha banyarriquerat el medievalisme de noves idees i noves conclusions. Riquer ha esborrat terreslles estèrils, i ha sembrat prats *tutti colori* de flors ixents."

Siga com siga, és segur que la nostra memòria és d'equilibris puntuats. A dies tranquils i anodins, segueixen moments intensos, instants fulminants, que et colpeixen i et marquen. I jo recordaré aquell dia que l'Aicalatén en flames va fer sortir de l'amagatall aquella parella d'escarabats banyarriquers. I la consegüent divagació lingüística i metafòrica sobre el banyarriquer de Martí de Riquer. A la tristesa del foc, l'alegria de la troballa entomològica. Mnemos és ben capriciós. *Mnemos facit saltus*, amics.

OSÉ LUIS VIESA

"Recordaré aquell dia que l'Aicalatén en flames va fer sortir de l'amagatall aquella parella d'escarabats banyarriquers"